

У глави XIII обрађене су унутрашњо-политичке и спољно-политичке тешкоће српске владе 1918. године, збивања на Солунском фронту у првој половини 1918. године, олободилачка борба народа у Србији и Црној Гори у току 1918. године, пораз војске Централне коалиције на Солунском фронту и махинације аустроугарске дипломатије око југословенског питања после пробоја Солунског фронта.

У последњој глави обрађено је стварање југословенске државе.

Кратким закључком аутор даје значај првог свјетског рата за југословенске народе, значај стварања југословенске државе и њен карактер.

Писарев није пропустио да на крају књиге даде опширан осврт на изворе и литературу. Он је дао и библиографију вижних радова и регистар личних имена.

Новица Ракочевић

Г. К. ЖУКОВ, „УСПОМЕНЕ И РАЗМИШЉАЊА“

Штампарско предузеће „Култура“ Београд, 1969. год.

Истакнути маршал Совјетског Савеза Георгиј Константинович Жуков ове године је завршио књигу под насловом „Успомене и размишљања“, коју је штампала Издавачко-штампарска новинска агенција „Новости“ у Москви, а у преводу на српскохрватском језику ју је објавила и „Култура“ — Београд.

Особиту пажњу сваког читаоца овог мемоарског дјела привлачи дио аутобиографског карактера, док стратешки циљеви, политичко и економско стање, војне операције, дипломатска игра и томе слично — закупају пажњу углавном војника, друштвено-политичких радника и историчара. Аутобиографски подаци и узбудљива нескривена исповијест једног овако богатог 70-годишњег живота задржавају пажњу читаоцу и са педагошког, социолошког и уопште емотивног становишта. Добро укомпована литерарна симбиоза: аутобиографски животопис, мемоарска историјска грађа и ратна хроника — чита се из једног даха. Пошто је изнио успомене из дјетињства и младости Жуков је пријешао на излагање своје револуционарне активности почев од 1919. године, када је примљен за члана Руске комунистичке партије (большевика). После завршетка војне обуке за црвени старјешински кадар, као истакнути коњаник примио је дужност водног, а затим четног

старјешине и команданта ескадрона. После завршетка грађанског рата поступно израста: од команданта пука преко команданта бригаде, дивизије, корпуса, војног округа, команданта трупа у Монголији, а у другом свјетском рату начелника генералштаба Црвене армије, команданта резервног фронта, члана оперативне врховне главне команде — Ставке, команданта бранилаца града Лењина, херојске одбране Москве и Стаљинграда, низа фронтова до заузимања Берлина као последњег упоришта фашистичке војне силе, до замјеника врховног команданта Црвене армије и министра одбране.

С лакоћом се чита исповијест некадашњег сиротог младића и шетра који је постепено прошао све степене командовања, од подофицира до маршала. Савременик, посматрач, свједок, учесник и актер велике друштвене револуције потресног доба свјетских ратова, пише популарну књигу личних успомена и размишљања. Талентовани војник, организатор и творац многих ратних победа, анализира врло обиман историјски материјал и по времену и по простору, улогу војних команди и посебно генералштаба, војну стратегију и врло бројне и сложене војне операције Источног фронта у другом свјетском рату. Особиту пажњу придаје нераскидивој вези војне изградње

и преоријентације производне базе са мирнодопске на ратну, значају друштвеног поретка, позитивној улози политичких организација и патриотском васпитању народа.

На првој страни књиге стоји: „Совјетском војнику — Г. К. Жуков“. У знак захвалности за проливени зној и просуту крв, аутор своје дјело посвећује совјетском ратнику као трајан споменик. Без обзира на техничку револуцију на бојном пољу, „човјек је независно од размјера, карактера и начина вођења рата, играо, игра и играће у њему главну улогу“ — каже Жуков. Особит значај придаје улози народних маса и у одређеним условима улози истакнутих личности. Али, по Жукову, нема граница масовном пожртовању, витештву и личном херојизму, величини патриотских подвига совјетског борца, кад је у питању одбрана слободне социјалистичке домовине.

Поред Предговора и Закључака аутор је дјело подијелио у двадесетак поглавља, која чине једну хронолошку цјелину. У првом дијелу књиге Жуков говори о свом дјетињству, младости и социјалним приликама у то вријеме. Затим о војничкој служби и учешћу у првом свјетском и грађанском рату, међуратним приликама и нешто више о стању у Совјетском Савезу на почетку другог свјетског рата. Највећи дио простора посветио је суровим искушењима совјетског народа у отаџбинском рату, масовној погибији и просутој крви у борби за уништење фашистичких трупа. Књигу завршава берлинском операцијом, коначном побједом савезника и безусловном капитулацијом нацистичке Њемачке.

У пракси оспособљени професионални војник, очевидац вишегодишњег уништавања милиона људи и огромног материјалног богатства, тежиште свог излагања посветио је вођењу ратних операција и уништавању по суровим законима рата. За саборце налази доста пробраних ријечи, а за плејаду високих војних личности и највећа признања. Страхујући да читалац

не стекне утисак о врховном команданту да је суров деспот и самоувјерен али не дубоко мисаон и проицљив војни стратег и дипломата највећег формата, у више наврата, чини се, наметнуто хвали изузетну и свестрану способност Стаљина у најкритичнијим моментима. Обавијештен читалац ће запазити да аутор пише о неким питањима кратко, уопштено, у складу са совјетским службеним оцјенама и тумачењима. Није довољно убједљив кад говори о дезинформацијама у вези са неижбјеним скорим нападом њемачке војске на Совјетски Савез. Једнострано и помало сумњичаво гледа и на споро отварање и улогу фронта западних савезника.

Чини се да аутор не обраћа дужну пажњу на априлски рат 1941. године у Југославији, који је посредно одложио Хитлеров напад на Совјетски Савез за скоро шест недеља. Бројне фашистичке војне снаге дуго времена су биле приковане за Југославију, те су за толико сиромашиле свој фронт за освајање Совјетског Савеза. Хитлер је морао да одваја комплетне дивизије ради појачања својих снага противу покрета отпора поробљених балканских народа, посебно противу ослободилачке војске у Југославији, што се не може занемарити. Положај фашистичке армије је погоршан напредовањем савезника у Африци и капитулацијом Италије. Њемачка губи осјећај надмоћности фрици и капитулацијом Италије. и дах офонзиве искрцавањем савезника на југу Европе. Совјетски фронт је продирао преко Чехословачке, Пољске, Румуније, Бугарске, Мађарске и по споразуму са Националним комитетом ослобођења Југославије, у садјеству са нашом народноослободилачком војском под командом маршала Тита, наставио чишћење земље од фашизма у сјевероисточним дјеловима Југославије.

Жуков признаје нагло јачање народноослободилачког покрета у свим земљама Европе, а нарочито у Југославији, Пољској, Албанији, Грчкој и Француској тек у пери-

оду приближавања западног и источног фронта и стезања обруча око нацистичке Њемачке и закључује: „Совјетски људи нијесу заборавили удио других земаља у побједи над заједничким непријатељем. Наша армија и наш народ памте и високо цјене храброст и витештво бораца покрета отпора“. Аутор не заборавља при том да нагласи пружање материјалне и војне помоћи од стране Совјетског Савеза ослободилачким покретима европских земаља.

Без обзира на извјесна префатљивања и занемаривања и нечега

битног у свеукупном значају, субјективне оцјене прилика, догађаја и личности, детаљисање неких војних операција — ово дјело представља интересатну литературу за упознавање дјелимично познатог или непознатог, захваљујући истакнутим војним и друштвеним позицијама аутора. Иначе, књига је штампана латиницом на скоро 850 страна средњег формата са око 50 фото-докумената и скица у прилогу. Техничкој опреми и омоту у боји се може позавидјети, а похвалу заслужују и преводиоци дјела.

Драгиша В. Рашовић

Др ХАМДИЈА КАПИЦИЋ, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА У ВРИЈЕМЕ АУСТРОУГАРСКЕ ВЛАДАВИНЕ

(„Свјетлост“, Сарајево 1968)

Професор Капицић је из позамашног броја својих чланака и расправа одабрао оне важније које третирају проблематику положаја Босне и Херцеговине под аустроугарском управом па је тако настала једна врло интересатна збирка чланака. Сви текстови ове збирке третирају период 1878—1918. године који за Басну и Херцеговину представљају особиту цјелину. Они имају своју вишеструку повезаност, па се тиме ово издање издваја од уобичајених збирки чланака.

Ови Капицићеви радови су раније објављени у разним сарајевским часописима од 1957. до 1965. године. Сви они хронолошки и просторно чине јединствену цјелину, а тематски се могу подијелити у двије групе: једни обрађују политичку, а други културну историју.

Чланци из политичке историје, који заузимају већи дио књиге, захватају 1900—1918. године. Највећи дио њих третира аустроугарску политику у Босни и Херцеговини тог доба. То је Капицића наводио и на шире захвате у питање аустроугарске политике према југословенском проблему у цјелини. (У збирци су објављени ови члан-

ци из политичке историје: „Покрет за иселјаване српског сељаштва из Херцеговине у Србију 1902. године“, „Припремање уставног периода у Босни и Херцеговини (1908—1910)“, „Превирања у аустроугарској политици у Босни и Херцеговини 1912. године“, „Билински и Штајнбајсово предузеће у западној Босни“, „Скадарска криза и изузетне мјере у Босни и Херцеговини у мају 1913. године“, „Аустроугарска политика у Босни и Херцеговини и југословенско питање за вријеме првог свјетског рата“, „Покушај уједињења Босне и Херцеговине са Србијом у новембру 1918. године“).

Радови из културне историје Босне и Херцеговине заузимају добар дио научног опуса др Капицића. У овој збирци сабрани су неки радови о различитим питањима не само културне прошлости Босне и Херцеговине већ и просвјетног и научног живота у њој. (У збирци су сљедећи радови: „Један покушај израде географије Босне и Херцеговине за вријеме Калајева режима“, „Став Калајева режима према покретању мостарске 'Зоре'“, „Институт за истраживање Балкана у Сарајеву 1904—1908 (Намјена и планови)“, „Аус-